

**STEENUILENCOMPENSATIEPLAN
DE LAKERMAAT**

ATKB

voor natuur
en leefomgeving

STEENUILENCOMPENSATIEPLAN DE LAKERMAAT

Kenmerk: 20231270
Versie: Definitief rapport
Datum: 12 juni 2024

Auteur: G. Keurntjes
Projectleider: R. Noordhuis
Kwaliteitscontrole: R. Noordhuis
Opdrachtgever: Lakermaat B.V.
Noordhollandstraat 71
1081 AS Amsterdam

Contactpersoon: Dhr. B. Janssen en Mevr. L. Lamberts

Dit rapport is digitaal gegenereerd en derhalve niet voorzien van een handtekening. De inhoud van de rapportage is aantoonbaar gecontroleerd en vrijgegeven.

© ATKB voor natuur en leefomgeving. Gebruik en overname van gegevens alleen toegestaan met volledige bronvermelding.
Foto's: ATKB

ATKB ASSEN
STATIONSSTRAAT 29C
9401 KW ASSEN

ATKB MIDDELHARNIS
PRINS BERNHARDLAAN 147
3241 TA MIDDELHARNIS

ATKB WAARDENBURG
KOEWEISTRAAT 7
4181 CD WAARDENBURG

ATKB ZOETERMEER
LOUIS BRAILLELAAN 100
2719 EK ZOETERMEER

ATKB WAGENINGEN
AGRO BUSINESS PARK 9
6708 PV WAGENINGEN

KVK 27 1771 40
BTW NL 8076 36 757B01
IBAN NL53 RABO 0160177529

INHOUD

1.	Inleiding	1
1.1	Aanleiding en doel	1
1.2	Voorgenomen woningbouwontwikkeling	2
2.	Achtergronden en huidige situatie	4
2.1	Achtergronden	4
2.2	Huidige situatie en steenuilenteritoria	5
2.3	Overige beschermde soorten	5
2.4	Habitat-eisen steenuil	6
3.	Randvoorwaarden compensatie	7
3.1	Te compenseren steenuilenteritoria	7
3.2	Ontwikkelingen in de omgeving	8
4.	Kansen voor compensatie op eigen gronden	10
5.	Steenuilencompensatieplan	13
5.1	Compensatie binnen plangebied	13
5.2	Overig plangebied (8,8 ha – suboptimale delen)	15
5.3	Visuele inrichting van plangebied	16
6.	Overige beschermde soorten	19
6.1	Patrijs	19
6.2	Steenmarter en overige marterachtigen	19
6.3	Ransuil en kerkuil	19
6.4	Torenvalk	20
7.	Ecologische plus	21
8.	Planning en onderhoud	22
9.	Literatuur en bronnen	24
Bijlagen		25
I.	Ontheffing FF/75C/2015/0540, d.d. 21 juni 2016	25

TABELLEN

Tabel 1 Oppervlaktes behouden en verloren per steenuilenteritorium, inclusief totaal (sub)optimaal habitat per territorium. Tussen haakjes staat het deelgebied wat hierbinnen valt weergegeven. 12

FOTO'S

Foto 1	Geschikt voedsel-/jachtgebied steenuil.	17
Foto 2	Bloeiende meidoornhaag.	17
Foto 3	Rij knotwilgen.	17
Foto 4	Geschikt voedsel-/jachtgebied steenuil.	17
Foto 5	Solitaire eik.	17
Foto 6	Voorbeeld plaatsing steenuilennestkast.	17
Foto 7	Kortgrazig grasland.	17
Foto 8	Takkenhoop.	17
Foto 9	Boomgaard.	18

FIGUREN

Figuur 1.	Ligging steenuilencompensatiegebied deelgebieden A, B en C (groen en roze gemarkeerde percelen). Bron: Buro Callou, geraadpleegd op 13 juli 2023.	1
Figuur 2.	Ligging steenuilencompensatiegebied deelgebieden D en E (groen en roze gemarkeerde percelen). Bron: Buro Callou, geraadpleegd op 13 juli 2023.	2
Figuur 3.	Indicatieve, voorlopige proefuitwerking van Landschappelijk & Stedenbouwkundig Plan (LSP) voor woningbouwontwikkeling De Lakermat. Bron: Bureau Harro, toegezonden op 14 maart 2024.	3
Figuur 4.	Opgenomen voorschriften vanuit ontheffing voor aanleg 'Ontbrekende schakel'. Bron: rapportage De Groene Ruimte (DGR, 2016).	4
Figuur 5.	Aangetroffen steenuilenteritoria tijdens het nader onderzoek naar steenuilen in 2024 nabij het gebied voor woningbouwontwikkeling De Lakermat. Bron: rapportage Viridis (Horiot, 2023).	7
Figuur 6.	Plangebied geplande woningbouw voormalige voetbalvereniging in het roze omcirkeld. De blauwe cirkel met witte 'x' geeft aan waar het territorium van steenuil is aangetroffen tijdens het onderzoek (W1). Bron: rapportage Foreest Groen Consult BV (Foreest Groen Consult BV, 2023).	8
Figuur 7.	Plangebied geplande uitbreiding bedrijventerrein in het rood omlijnd. De blauwe cirkel met witte 'T' geeft de globale locatie aan waar het territoriumroepen van steenuil gehoord is tijdens het onderzoek (noordwestelijk), en groene cirkels met witte 'W' aangeven waar waarnemingen van steenuil gedaan zijn (twee keer bij woonhuizen). Het deel ten westen van de N316 is niet langer onderdeel van deze ontwikkeling. Bron: Royal Haskoning DHV (Royal Haskoning DHV, 2023).	9
Figuur 8.	Plangebied opgedeeld in categorieën van geschiktheid voor steenuil; ongeschikt (rood, verticaal gearceerd), suboptimaal geschikt (oranje, horizontaal gearceerd) en optimaal geschikt (groen, schuin gearceerd). In ieder deelgebied is het oppervlak in hectares weergegeven. Optimaal geschikt gebied bedraagt een oppervlak van circa 9,1 hectare binnen de Lakermat.	11
Figuur 9.	Plangebied opgedeeld in categorieën van geschiktheid voor steenuil; ongeschikt (rood, verticaal gearceerd), suboptimaal geschikt (oranje, horizontaal gearceerd) en optimaal geschikt (groen, schuin gearceerd) met benoeming per deelgebied.	12

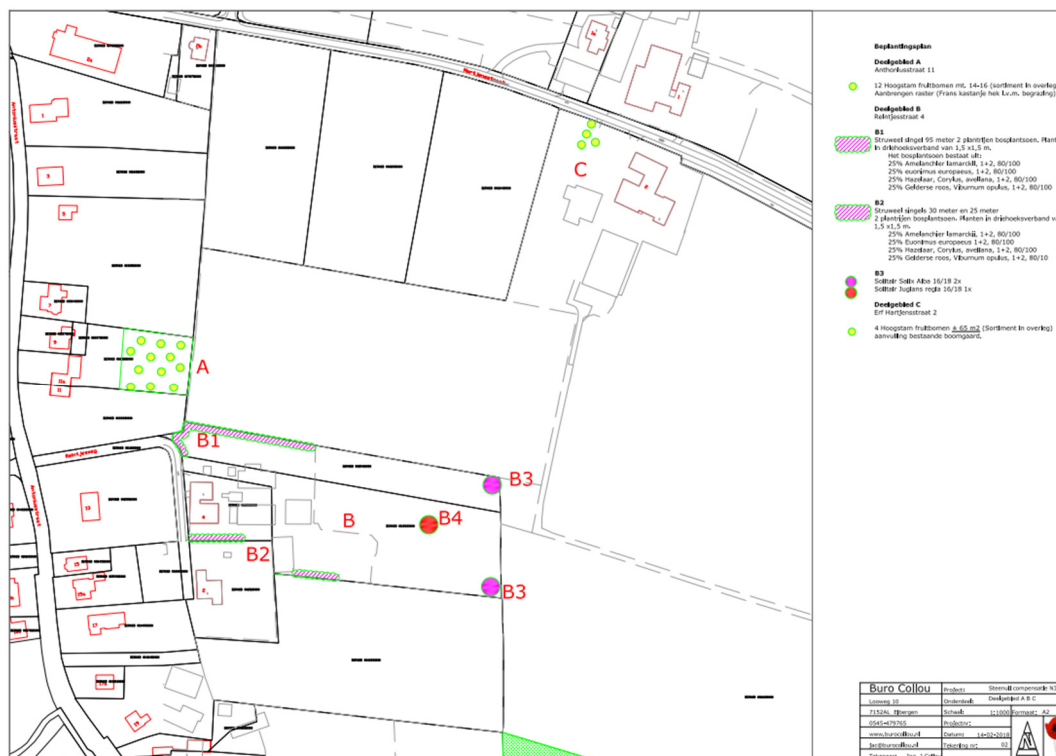
I. INLEIDING

I.1 AANLEIDING EN DOEL

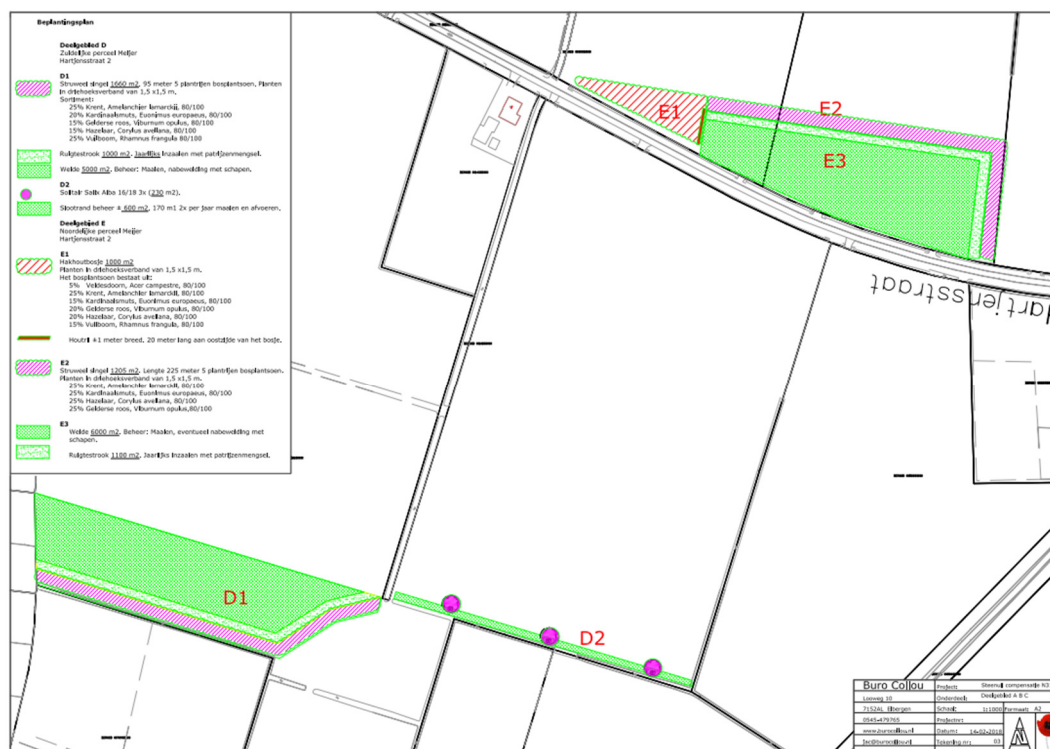
Grondeigenaren (familie Meijer) van de percelen D1 en D2 langs de Hartjensstraat in Lengel hebben het voornemen om woningbouwontwikkeling (De Lakermaat) plaats te laten vinden op de percelen. Deze percelen vormen een onderdeel van compensatiegebieden voor steenuil in verband met aanleg van de rijksweg N316 (zie ontheffing FF/75C/2015/0540.corres.td; FF/75C/2015/0540.toek.td), waarvoor 5 hectare ingericht moest worden als optimaal foerageergebied voor steenuil. Het reeds uitgevoerde steenuilencompensatieplan, dat ten grondslag ligt aan de inrichting van deze percelen voor steenuil (en andere soorten) was goedgekeurd door het bevoegd gezag op 17 februari 2017 (kenmerk: FF/75C/2015/0540A.corres.wh).

Bij woningbouwontwikkeling op deze locatie moet gekeken worden hoe en in welke vorm en mate de compensatiegebieden voor steenuil op een andere locatie gepositioneerd kunnen worden en of dit voldoende is voor het door woningbouw verloren gegane steenuilenleefgebied. Het uitgangspunt is deze binnen de nu in herontwikkeling zijnde gronden plaats te laten vinden.

Omdat de woningbouw van De Lakermaat naar verwachting plaatsvindt binnen de territoria van andere steenuilenparen in de omgeving dan waarvoor het genoemde steenuilencompensatieplan was opgesteld, is aanpassing van het goedgekeurde steenuilencompensatieplan vrijwel zeker noodzakelijk. In Figuur 1 en Figuur 2 zijn de huidige locaties van de compensatiegebieden voor steenuil weergegeven, gelegen in en nabij het huidige gebied voor woningbouwontwikkeling.

Figuur 1. Ligging steenuilencompensatiegebied deelgebieden A, B en C (groen en roze gemarkeerde percelen).
Bron: Buro Callou, geraadpleegd op 13 juli 2023.

Figuur 2. Ligging steenuilencompensatiegebied deelgebieden D en E (groen en roze gemarkeerde percelen).
Bron: Buro Callou, geraadpleegd op 13 juli 2023.

1.2 VOorgenomen Woningbouwontwikkeling

Een gedeelte van dit gerealiseerde steenuilencompensatiegebied (te weten de gebieden gelegen in deelgebieden D1 en D2 en mogelijk in deelgebied C) gaat bij de huidige woningbouwontwikkeling verloren. Het streven is deelgebied C te behouden, maar vanuit een worstcasescenario wordt rekening gehouden met de mogelijkheid dat dit deelgebied ook verloren gaat. Hiertoe is verplaatsing van de compensatiemaatregelen noodzakelijk, om aan de eisen van de afgegeven ontheffing te voldoen. Een proefuitwerking van de nieuwe inrichting van de Lakermaat is weergegeven in Figuur 3.

Figuur 3. Indicatieve, voorlopige proefuitwerking van Landschappelijk & Stedenbouwkundig Plan (LSP) voor woningbouwontwikkeling De Lakemaat. Bron: Buro Harro, toegezonden op 14 maart 2024.

2. ACHTERGRONDEN EN HUIDIGE SITUATIE

2.1 ACHTERGRONDEN

In 2014 en 2015 is onderzoek gedaan naar het voorkomen van beschermde soorten (destijds in het kader van de Flora- en faunawet) door De Groene Ruimte (nu onderdeel van ATKB). Dit onderzoek werd uitgevoerd ter voorbereiding voor het voornemen van de aanleg van de 'Ontbrekende schakel'; de N316 tussen de Meilandsedijk en Terborgseweg bij 's-Heerenberg. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat onder andere territoria van steenuil aanwezig zijn op en rond de locatie van het nieuw geplande tracé.

In het kader van de ingreep is een ontheffing aangevraagd en verkregen (FF/75C/2015/0540, d.d. 21 juni 2016; zie bijlage I). In de verleende ontheffing zijn aanvullende voorschriften opgenomen. Twee van deze voorschriften (punt 12 en 13, zie Figuur 4) betreffen een compensatieplan voor steenuil. Om invulling te geven aan deze voorschriften is door De Groene Ruimte een compensatieplan opgesteld, welke invulling hebben gekregen in de deelgebieden A tot en met E zoals weergegeven in Figuur 1 en Figuur 2. Het oppervlak dat is omgezet naar optimaal foerageergebied is verspreid over de omgeving van het plangebied gerealiseerd.

Voorschriften compensatieplan Steenuil in verleende ontheffing

- Om het verlies aan optimaal foerageergebied voor de steenuil te compenseren dient een plan te worden opgesteld. De compensatie dient plaats te vinden ten westen van het nieuwe tracé, bij voorkeur in of aansluitend aan de territoria die door het nieuwe tracé worden doorsneden, maar in elk geval binnen het gebied tussen de Meilandse dijk, Zeddamseweg, oude tramweg, Oude Doetinchemseweg, de N335 en het nieuwe tracé van de N315. Het plan dient uiterlijk 1 september 2016 ter beoordeling te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag en binnen vijf jaar na goedkeuring uitgevoerd en functioneel te zijn.
- In totaal dient vijf hectare ongeschikt of matig geschikt foerageergebied te worden omgezet in optimaal foerageergebied. Dit kan door het aanleggen van landschapselementen en/of het omzetten van maïsakkers in kortgrazige percelen.

Figuur 4. Opgenomen voorschriften vanuit ontheffing voor aanleg 'Ontbrekende schakel'. Bron: rapportage De Groene Ruimte (DGR, 2016).

In de nieuwe situatie voor dit plangebied zal de verplichting van 5 hectare optimaal foerageergebied ook terug moeten keren. Ondanks dat de ontheffing zoals hierboven vermeld verlopen is sinds 1 augustus 2021, blijft de verplichting om het leefgebied van beschermde soorten in stand te houden bestaan. Ook in een toekomstige situatie zal aan deze voorschriften moeten worden voldaan. Hierbij betreft de benodigde compensatie voor de huidige ontwikkeling niet de volledige 5 hectare, omdat een deel hiervan in de nieuwe situatie behouden blijft. Echter dient er, naast de compensatie voor het oppervlak van gerealiseerd steenuilencompensatiegebied wat verloren gaat, ook compensatie plaats te vinden voor het verloren gaan van (suboptimaal) geschikt habitat op de locatie van woningbouwontwikkeling.

2.2 HUIDIGE SITUATIE EN STEENUILENTERRITORIA

In het voorjaar van 2024 is nader onderzoek naar steenuil uitgevoerd door ecologisch adviesbureau Viridis (Horiot, 2023). Volgens bekende verspreidingsgegevens uit de NDFF is de steenuil al lange tijd aanwezig in het plangebied. Tijdens het steenuilenonderzoek in 2024 zijn twee broedparen vastgesteld in en in de directe omgeving van het plangebied. Deze broedparen gebruiken twee steenuil nestkasten die al in 2022 aanwezig waren. In de omgeving van deze nestkasten zijn meerdere graslandpercelen aanwezig, alsmede hagen en bomen die het habitat vormen voor de steenuil. Verder is er iets ten noorden van het steenuilenonderzoeksgebied een extra steenuil-nestlocatie vastgesteld. De aangetroffen nestlocaties en bijbehorende territoria tijdens het onderzoek in 2024 zijn weergegeven op Figuur 5 (hoofdstuk 3.1). De grenzen van de territoria zijn geschat en zijn niet precies bekend. Tijdens de veldbezoeken in 2023 is ook meerdere keer de steenuil waargenomen. Twee keer in het zuidwesten van het plangebied, en een keer ver weg in noordwestelijke richting.

Er moet hierdoor rekening gehouden worden met de vernieling van essentieel foerageergebied in de omgeving van de nestlocatie. De steenuil broedt in een nestkast en gebruikt de omliggende weilanden, kruidenrijke stroken, bomen en heggen om te foerageren. Door de nieuwe woonwijk kunnen grote delen van de steenuil territoria verloren gaan.

2.3 OVERIGE BESCHERMDE SOORTEN

Naast de steenuil zijn ook meerdere andere beschermde soorten aangetroffen tijdens het onderzoek bij De Lakermat (Horiot, 2023). Binnen het plangebied zijn de volgende soorten aangetroffen:

Vleermuizen:

Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger zijn in het plangebied waargenomen. Er is daarnaast twee zomerverblijfplaats van gewone dwergvleermuis vastgesteld in twee verschillende gebouwen binnen het plangebied. Ook is één verblijfplaats van gewone grootoorvleermuis aanwezig, waarvan de exacte locatie onbekend is. De bomenrij langs de Hartjensstraat fungeert daarnaast als vliegroute voor vleermuizen en rondom het erf van Hartjensstraat is niet-essentieel foerageergebied.

Grondgebonden zoogdieren:

Enkel de steenmarter is van de beschermde soorten vastgesteld binnen het plangebied. Deze heeft een vaste verblijfplaats op de zolder van het woonhuis aan Hartjensstraat 2. Daarnaast zijn twee Rode Lijst-soorten vastgesteld, de haas en konijn.

Vogels:

Kerkuil is aangetroffen op het erf van Hartjensstraat 2 en heeft hier een nestplaats. De ransuil heeft een roestplaats nabij het plangebied, aan de Antoniusstraat in Lengel, maar geen nestplaatsen zijn aangetroffen. Huismus is niet aangetroffen binnen het plangebied, maar broedt aan de noordzijde van de Hartjensstraat. Daarnaast zijn twee Rode Lijst-soorten aangetroffen, de patrijs en torenvalk. Ook is de roek in het plangebied aangetroffen.

2.4 HABITATEISEN STEENUIL

De steenuil is gebaad bij variatie in het landschap. Een kleinschalig landschap met een afwisseling aan weilanden en lijnvormige elementen vormt een optimaal foerageergebied. Afhankelijk van de kwaliteit van het leefgebied varieert het territorium van 5 tot 30 hectare groot (BIJ12, 2017). Bij een territorium met delen van lagere kwaliteit zal een groter oppervlak nodig zijn om in alle behoeften te voldoen.

Binnen het territorium moeten onderdelen aanwezig zijn die een geschikte omgeving creëren. Onderdelen hiervan zijn nestplaatsen, rustplaatsen, (optimaal) foerageergebied en zit- en uitkijkposten. Er moet jaarrond voldoende voedsel en veiligheid aanwezig zijn, naast een geschikte nestplek. Indien deze onderdelen tijdig en op een duurzame manier gerealiseerd worden, ontstaat een geschikt leefgebied voor de steenuil.

Elementen die binnen het territorium van belang zijn voor de steenuil zijn begraasde en bloemrijke weilanden; hoogstamboomgaarden zoals appel-, peren- en notenboomgaarden met minimaal acht bomen; solitaire (knot)bomen zoals eiken, wilgen of lindes; lijnvormige elementen zoals hagen, rijen knotbomen en houtwallen over lengtes van minimaal 250 meter; en takkenhopen die in de zon en/of nabij boomgaarden gelegen zijn. Al deze elementen dienen met behulp van onderhoud, wat verspreid over het jaar uitgevoerd dient te worden (zie hiervoor hoofdstuk 7), en beheer in stand te worden gehouden om de kwaliteit van het territorium te optimaliseren.

Eén van de nestplaatsen van steenuil bevindt zich op de grens van het plangebied, gelegen in het zuidelijk deel van het ontwikkelingsgebied voor de Lakermaat. Indien deze nestplaats behouden blijft en de directe omgeving hiervan ook behouden blijft, hoeft tijdens de inrichting van het plangebied geen nieuwe nestplaats voor steenuil gecreëerd te worden als onderdeel van de compensatie. Echter, de aanleg van extra nestgelegenheden binnen het plangebied kan de geschiktheid van het gebied bevorderen en is wel meegenomen in het steenuilencompensatieplan.

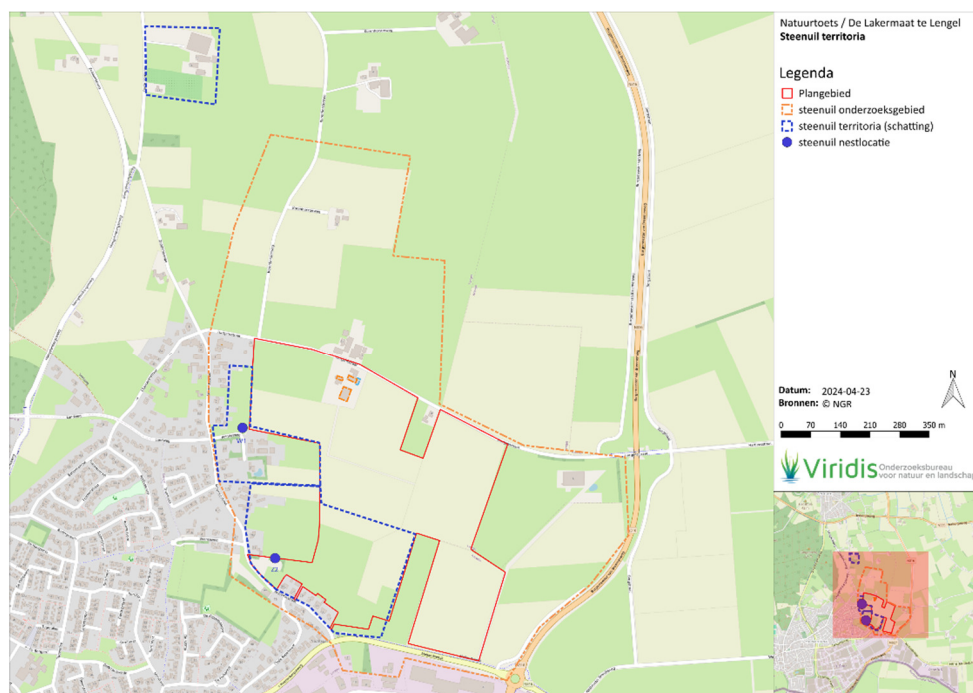
3. RANDVOORWAARDEN COMPENSATIE

3.1 TE COMPENSEREN STEENUILENTERRITORIA

Door de woningbouwontwikkeling zal een deel van de functionele leefomgeving van de steenuilen die aanwezig zijn in dit gebied verloren gaan. Hierdoor zijn maatregelen nodig om te waarborgen dat de territoria van deze steenuilen functioneel blijven. Voor twee territoria van steenuil aan de westzijde (vanaf nu: territorium W1) en zuidzijde (vanaf nu: territorium Z2) van het plangebied zullen maatregelen getroffen moeten worden om geschikte elementen van de functionele leefomgeving in te passen in de uitwerking van het Landschappelijk & Stedenbouwkundig Plan (Figuur 5). De grenzen van de territoria zijn schattingen, en met name voor territorium W1 is het mogelijk dat deze meer in het plangebied ligt. Op dit moment is dit territorium slechts 5 hectare, en wordt door de kwaliteit van de omgeving verwacht dat deze groter zal zijn om aan de habitateisen van steenuil te voldoen. In de richting van het plangebied is habitat aanwezig welke het meest geschikt is voor uitbreiding van het steenuilenterritorium.

Voor het derde voormalige territorium ten oosten van het plangebied (vanaf nu: territorium O3, was gelegen bij de manege aan de Hartjensstraat) dient op dit moment geen compensatie uitgevoerd te worden doordat deze vacant is. Op basis van NDFF-gegevens is zichtbaar dat hier voorheen (2014 en 2015) wel waarnemingen van steenuil zijn gedaan, maar op dit moment geen territorium aanwezig is.

Wel is het mogelijk om het gebied tussen territorium Z2 en O3 te verbinden door de groene gebieden die gerealiseerd gaan worden binnen het planontwerp van de woningbouwontwikkeling. Omdat het overgrote deel van het territorium Z2 verdwijnt door de ontwikkelingen binnen het huidige plangebied en nabijgelegen ontwikkelingen (zie hiervoor paragraaf 3.2), is de uitbreiding van dit territorium richting het oosten gewenst.

Figuur 5. Aangetroffen steenuilenterritoria tijdens het nader onderzoek naar steenuilen in 2024 nabij het gebied voor woningbouwontwikkeling De Lakemaat. Bron: rapportage Viridis (Horiot, 2023).

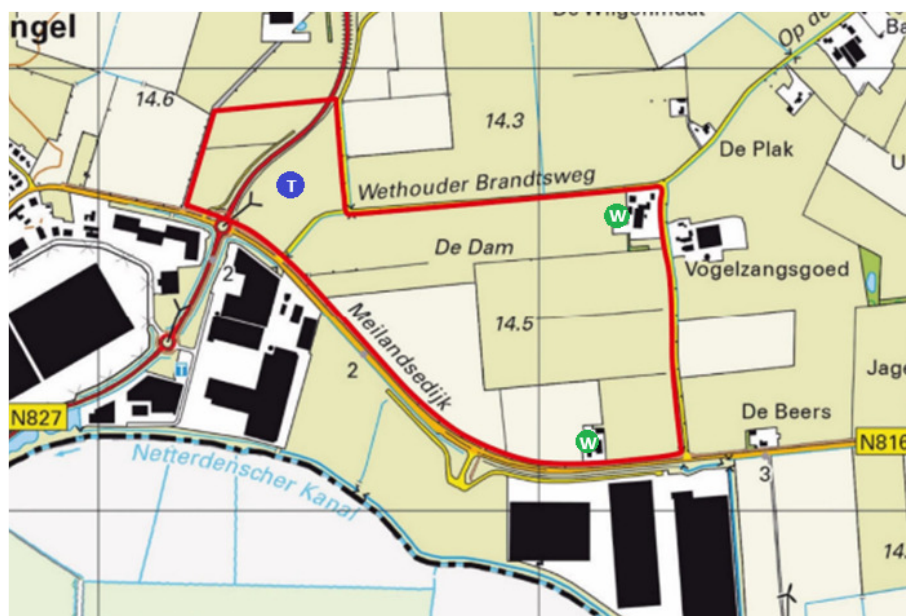
3.2 ONTWIKKELINGEN IN DE OMGEVING

Op meerdere locaties in of nabij Lengel vinden ontwikkelingen plaats, waarmee rekening gehouden dient te worden. In Lengel zelf, op het terrein van de voormalige voetbalvereniging aan de Antoniusstraat, is woningbouw gepland door de gemeente Montferland (Figuur 6). Gegevens uit de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) laten zien dat dit gebied ook onderdeel uitmaakt van territorium Z2. Compensatie van habitat door woningbouw op de locatie van de voetbalvereniging is niet aan de orde binnen dit steenuilencompensatieplan. Wel is het goed om bewust te zijn van de verkleining van territorium Z2 aan deze zijde bij de inrichting van de Lakermaat voor dit territorium.

Figuur 6. Plangebied geplande woningbouw voormalige voetbalvereniging in het roze omcirkeld. De blauwe cirkel met witte 'x' geeft aan waar het territorium van steenuil is aangetroffen tijdens het onderzoek (W1). Bron: rapportage Foreest Groen Consult BV (Foreest Groen Consult BV, 2023).

Daarnaast zijn er plannen om ten oosten van het huidige plangebied het bedrijventerrein wat in de nabijheid aanwezig is verder uit te breiden (Figuur 7). Deze uitbreiding zal ten oosten van de N316 gelegen zijn, waarbij ongeveer 36 hectare landbouwgrond omgezet wordt naar een bedrijventerrein voor XXL-logistiek, met daarnaast overige invullingen zoals brandstofvoorziening. Steenuilen zijn waargenomen bij het onderzoek binnen dit plangebied bij meerdere boerderijen, waarvoor ten behoeve van deze ontwikkeling (afzonderlijk van de Lakermaat) een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aangevraagd gaat worden.

Figuur 7. Plangebied geplande uitbreiding bedrijventerrein in het rood omlijnd. De blauwe cirkel met witte 'T' geeft de globale locatie aan waar het territoriumroepen van steenuil gehoord is tijdens het onderzoek (noordwestelijk), en groene cirkels met witte 'W' aangeven waar waarnemingen van steenuil gedaan zijn (twee keer bij woonhuizen). Het deel ten westen van de N316 is niet langer onderdeel van deze ontwikkeling. Bron: Royal Haskoning DHV (Royal Haskoning DHV, 2023).

4. KANSEN VOOR COMPENSATIE OP EIGEN GRONDEN

In het huidige planontwerp voor de woningbouwontwikkeling op de Lakermaat (Figuur 3) is voldoende ruimte voor groen, waarbij ook de slenk ruimte krijgt. Er is binnen de inrichting wisselend ruimte voor bosrijkere delen, boomgaarden en ander kleinschalig landschap en delen met meer bebouwing. Binnen dit ontwerp is ook ruimte voor de steenuil.

De opzet van de woningbouwontwikkeling is beoordeeld voor de geschiktheid voor steenuil. Hieruit is gebleken dat binnen het plangebied op een aantal locaties de mogelijkheid bestaat om optimaal foerageergebied te creëren voor de steenuil. Met name het gebied de beekvallei (waar ruimte komt voor de slenk), de boomgaarden (midden in het noordwestelijke deel en in het zuidwestelijke gebied buiten de watering) en de randzones langs de Hartjensstraat zijn geschikt voor steenuil. Gezamenlijk beslaan deze delen circa 9,1 hectare. Wel zijn er bepaalde eisen bij de aanleg van deze delen om een optimaal habitat toegespitst op de steenuil te creëren. Deze staan beschreven in hoofdstuk 5.

In de toekomstige situatie blijft steenuilencompensatie deelgebied E behouden. Dit gebied beslaat circa 0,9 hectare. Dit gebied bestaat uit een combinatie van een hakhoutbosje, struweelsingels, een weide welke gemaaid wordt en een ruigtestrook ingezaaid met patrijzenmengsel. Naast dit compensatiegebied is een watergang gelegen. Daarnaast blijven ook deelgebieden A en B behouden. De huidige staat van deze compensatiegebieden is onbekend, maar beslaan een oppervlak van circa 0,5 hectare, waarop kort gemaaid gras, hoogstamfruitbomen, bosplantsoen en solitaire bomen aanwezig zijn. Daarnaast zijn enkele kleine stroken aanwezig met geschikt habitat ten oosten.

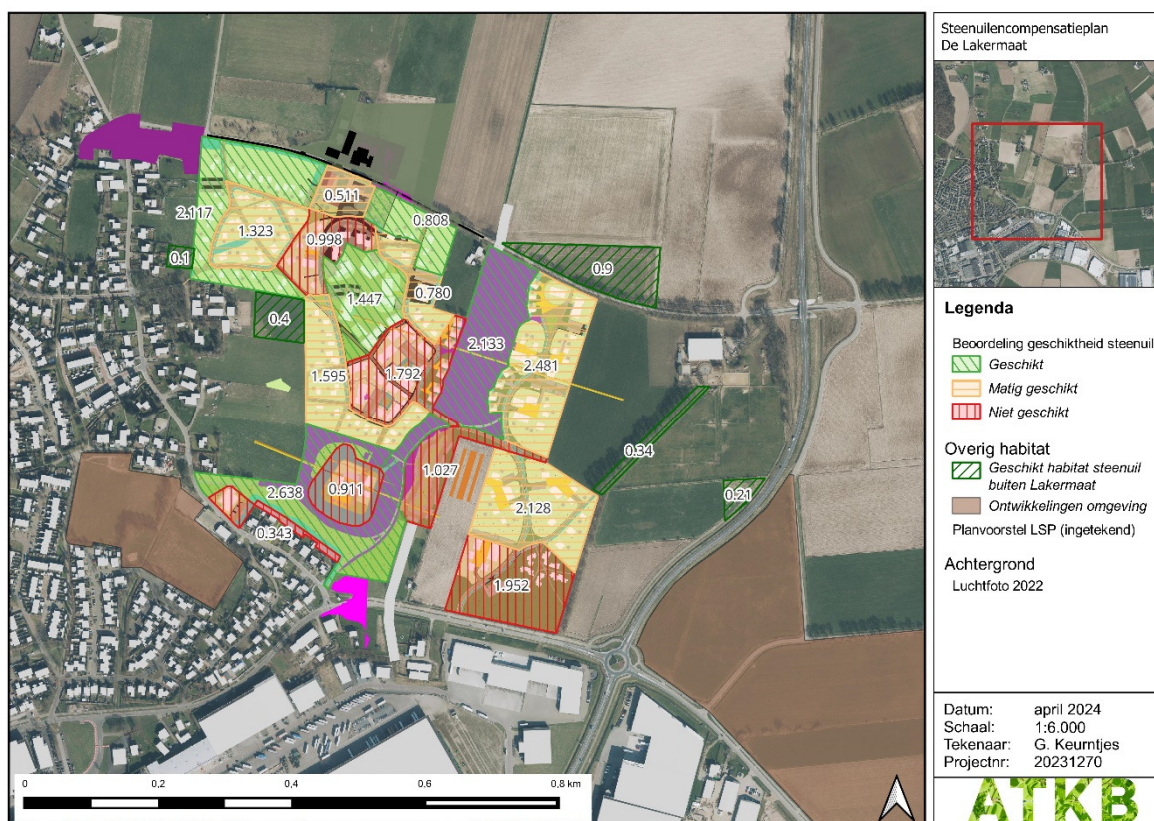
In totaal beslaan de behouden steenuilencompensatiegebieden en nieuw aan te leggen optimaal geschikte delen van het woningbouwontwikkelingsplan gezamenlijk ongeveer 10,8 hectare optimaal geschikt steenuilenhabitat, inclusief de te behouden compensatiegebieden voor de N316 (Figuur 8). Hierbij wordt aan de voorschriften van de ontheffing met betrekking tot de aanleg van de N316 voldaan, om minimaal 5 hectare optimaal steenuilenterritorium te behouden.

Echter is deze vijf hectare aan compensatiegebied niet het enige oppervlak binnen het plangebied wat in de huidige situatie door steenuil gebruikt kan worden. De landbouwgronden die hier nu aanwezig zijn maar verloren gaan door de bouw van woonhuizen, dienen ook als (suboptimaal) onderdeel van de territoria van steenuilen. Hierdoor dient er extra compensatie plaats te vinden om te garanderen dat aan de habitateisen voldaan wordt voor de aanwezige steenuilenterritoria. Met dit compensatieplan kan hier ook aan worden voldaan.

Voor territorium W1 lijken er mogelijkheden om, met aanleg van extra maatregelen ter verbetering van het territorium, het territorium richting het noordoosten te verschuiven. Hierbij blijven de optimaal- en suboptimale geschikte delen binnen de Lakermaat binnen bereik, maar wordt dit aangevuld met (suboptimaal) geschikte delen ten noorden van de Lakermaat, met de aanwezige landbouwgronden die hier liggen. Met een groter oppervlak optimaal geschikt habitat kan het totale oppervlak van een steenuil kleiner zijn, en komen hierdoor de te verschuiven territoria niet in het gedrang met andere steenuilenterritoria in de omgeving.

Voor territorium Z2 is dit in mindere mate een optie. Doordat de ontwikkelingen van dit project samenvallen met ontwikkelingen op de voormalige voetbalvelden, verdwijnt vrijwel het gehele

foerageergebied binnen dit territorium; het merendeel van de landbouwgronden binnen de Lakermaat en daarnaast de voetbalvelden. Door aan de oostzijde van de Lakermaat ook voldoende (optimaal) geschikt steenuilengebied te creëren, kan dit gedeelte van de Lakermaat bijdragen aan dit zuidelijke territorium. Doordat in het verleden een territorium aanwezig was bij de manege aan de Hartjensstraat maar deze tegenwoordig niet meer actief blijkt (territorium O3), is er vanuit de omgeving ook voldoende ruimte om dit territorium in deze richting te verschuiven of uitbreiden, inclusief de steenuilencompensatie deelgebieden E1 t/m E3 uit de voorgaande steenuilencompensatiegebieden. Het realiseren van een nieuw steenuilenterritorium met geschikte inrichting is hierdoor niet aan de orde, mits de zuidelijke delen van het plangebied die als (sub)optimaal aangewezen zijn ook aan de inrichtingseisen voldoen.

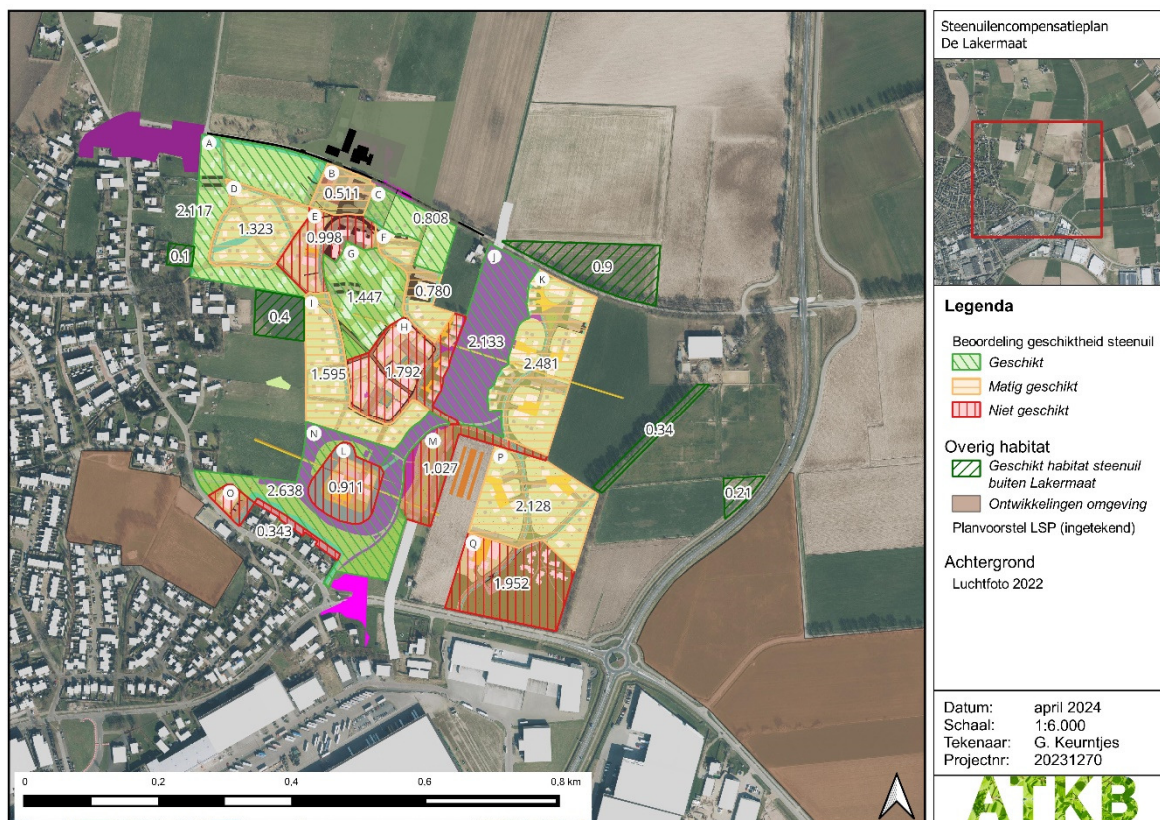

Figuur 8. Plangebied opgedeeld in categorieën van geschiktheid voor steenuil; ongeschikt (rood, verticaal gearceerd), suboptimaal geschikt (oranje, horizontaal gearceerd) en optimaal geschikt (groen, schuin gearceerd). In ieder deelgebied is het oppervlak in hectares weergegeven. Optimaal geschikt gebied bedraagt een oppervlak van circa 9,1 hectare binnen de Lakermaat.

Op basis van deze gegevens is het mogelijk te bepalen hoeveel hectare er ongeveer per territorium beschikbaar zal zijn, en hoeveel oppervlak hiervan als optimaal steenuilenhabitat ingericht kan worden. Dit overzicht is weergegeven in Tabel 1, en de benoeming per deelgebied is zichtbaar in Figuur 9. Voor territorium W1 is in totaal 4,87 ha optimaal habitat aanwezig na uitvoer van het steenuilencompensatieplan, welke aangevuld wordt met 4,21 ha suboptimaal steenuilenhabitat. Voor territorium Z2 is in totaal 4,77 ha optimaal habitat aanwezig na uitvoer van het steenuilencompensatieplan, welke aangevuld wordt met 4,61 ha suboptimaal steenuilenhabitat. Dit habitat kan aangevuld worden met overig behouden habitat omliggend aan de gronden voor de woningbouwontwikkeling en nabij de manege aan de Hartjensstraat.

Tabel 1 Oppervlaktes behouden en verloren per steenuilenterritorium, inclusief totaal (sub)optimaal habitat per territorium. Tussen haakjes staat het deelgebied wat hierbinnen valt weergegeven.

	Territorium W1	Territorium Z2 (+ O3)
<i>Behouden compensatie N316</i>	0,50 ha (A + B)	0 ha <i>O3: 1,24 ha (E + bomenrij manege)</i>
Verloren habitat binnen Lakermaat	2,79 ha (E, H)	4,23 ha (L, M, O, Q)
<i>Optimaal habitat binnen Lakermaat</i>	4,37 ha (A, C, G)	4,77 ha (N, J)
<i>Suboptimaal habitat binnen Lakermaat</i>	4,21 ha (B, D, F, I)	4,61 ha (K, P)
Verloren habitat overige ontwikkeling	-	2,50 ha (schatting voetbalvelden) <i>O3: 3,50 ha (schatting Haskoning)</i>
<i>Totaal habitat optimaal</i>	4,87 ha	4,77 ha
<i>Totaal habitat (inclusief suboptimaal)</i>	9,08 ha	9,38 ha

Figuur 9. Plangebied opgedeeld in categorieën van geschiktheid voor steenuil; ongeschikt (rood, verticaal gearceerd), suboptimaal geschikt (oranje, horizontaal gearceerd) en optimaal geschikt (groen, schuin gearceerd) met benoeming per deelgebied.

5. STEENUILENCOMPENSATIEPLAN

Door de woningbouwontwikkeling zal een deel van de functionele leefomgeving, met name in de vorm van foerageergebied, voor steenuil verdwijnen. Hiervoor is het nodig om maatregelen te nemen om de blijvend functionerende territoria van steenuil te waarborgen. Een volwaardig territorium dient de volgende elementen te bevatten: nestplaatsen, rustplaatsen en foerageergebied. De maatregelen die genomen dienen te worden staan hieronder beschreven.

5.1 COMPENSATIE BINNEN PLANGEBIED

Per gebied binnen het woningbouwontwikkelingsplan waar optimaal geschikt habitat voor steenuil gecreëerd kan worden, is beschreven welke maatregelen genomen moeten worden om dit te realiseren.

BEEKVALLEI (DEELGEBIED J – 2,1 HECTARE – TERRITORIUM Z2)

Door de locatie van optimaal geschikt foerageergebied te verplaatsen van voormalige compensatiedeelgebieden D1 en D2 naar de Beekvallei (deelgebied J), blijft dit onderdeel van het vorige steenuilencompensatieplan behouden en is dit gebied in de toekomstige situatie ook beter aangesloten op overig (suboptimaal) geschikt foerageergebied voor de steenuil buiten het plangebied.

Door middel van verschillende habitats kan een optimaal steenuilenhabitat gerealiseerd worden. Hierbij zijn graslanden met variërend maaibeeld, ruigtestroken, struweelzones, waterbronnen, graslandtypen deel van de inrichting. Binnen de inrichting van de Beekvallei moeten de volgende elementen toegevoegd worden, waarmee geschikt foerageergebied en rustplaatsen gerealiseerd worden:

- Creëren van verschillende overhoeken of rommelhoekjes binnen Beekvallei of directe omgeving. Deze overhoeken mogen enkele jaren verruigen;
- Aanplanten rijen van knotwilgen over lengte van minimaal 200 meter met een tussenafstand van 10 meter. De knotwilgen worden voorzien van paaltjes als rust- en zitplaats;
- Creëren ruigtestroken langs de kortgrazige delen van de beekvallei, met op de randen hiervan weidepalen voor rust- en zitplaats langs dit geschikte foerageergebied;
- Flauwe oevers aanbrengen bij de watergang;
- Creëren van ruigten met struweel langs de watergang;
- Creëren van delen met kruidenzomen en/of bloemrijke graslanden;
- Creëren hagen en/of houtwallen als lijnvormige elementen, uit bijvoorbeeld meidoorn, sleedoorn en/of liguster voor hagen, of bomen, hazelaar en vruchtdragende struiken voor houtwallen;
- Aanplant enkele solitaire bomen zoals eiken, wilgen of lindes, deze kunnen geknot worden of vrij laten groeien;
- Creëren takkenhopen in de zon, aan de rand van het perceel op twee locaties. Met een oppervlak van minimaal 2 m² met een hoogte van 0,5 meter, opgebouwd uit grotere takken en snoeihout;
- In de nabije omgeving van de Beekvallei (bijvoorbeeld in de woonwijken) meerdere boomsingels (van bijvoorbeeld notenbomen) in groenzones aanplanten, naast grazige delen en kruidenzomen.

BOOMGAARDEN (DEELGEBIED G EN N – 4,1 HECTARE – TERRITORIUM WI EN Z2)

Binnen de inrichting van de gebieden als boomgaard (deelgebied G en N) moeten de volgende elementen toegevoegd worden, waarmee geschikt foerageergebied en rustplaatsen gerealiseerd worden:

- Creëren van verschillende overhoeken of rommelhoekjes binnen boomgaard of directe omgeving;
- Aanplanten van hoogstamfruitboomgaarden, welke het merendeel van het oppervlak beslaan. Hierbij is het aantal bomen te bepalen op basis van het oppervlak voor bomen zonder dat de kronen elkaar raken. Hierbij dienen minstens 20, maar het liefst minimaal 30 fruitbomen geplant te worden. Deze worden geplaatst op een kortgrazig perceel of meerdere kortgrazige percelen;
- Creëren ruigtestroken langs de kortgrazige delen van de boomgaard, met op de randen hiervan weidepalen voor rust- en zitplaats langs dit geschikte foerageergebied;
- Creëren van delen met kruidenzomen en/of bloemrijke graslanden. Deze kunnen ook langs randen van de boomgaard of watergang gerealiseerd worden;
- Creëren hagen en/of houtwallen als lijnvormige elementen, uit bijvoorbeeld meidoorn, sleedoorn en/of liguster voor hagen, of bomen, hazelaar en vruchtdragende struiken voor houtwallen;
- Creëren takkenhopen in de zon, aan de rand van de percelen op twee locaties. Met een oppervlak van minimaal 2 m² met een hoogte van 0,5 meter, opgebouwd uit grotere takken en snoeihout;
- Zo mogelijk jaarrond water in de watergang aanwezig houden en (gedeeltelijk) flauwe oevers realiseren;
- In elke boomgaard wordt een (marterproof) steenuilennestkast geplaatst in een van de fruitbomen;
- In de nabije omgeving van de boomgaarden (bijvoorbeeld in de woonwijken) meerdere boomsingels (van bijvoorbeeld notenbomen) in groenzones aanplanten, naast grazige delen en kruidenzomen.

ACHTERTUINEN EN HARTJENSSTRAAT (DEELGEBIED A EN C – 2,9 HECTARE – TERRITORIUM WI)

Binnen de inrichting van achtertuinen en de zone langs de Hartjensstraat dienen de volgende elementen toegevoegd te worden om dit gebied als geschikt foerageergebied en rustplaats voor steenuil in te richten:

- Minimaal 50% per kavel met groene invulling, bijvoorbeeld in de vorm van grasveld of kortgrazig perceel, hoogstamfruitbomen, kruidenzomen en hagen en/of houtwallen zoals hieronder beschreven. Dit dient in het beeldkwaliteitsplan en kavelpaspoort opgenomen te worden;
- Creëren van verschillende overhoeken of rommelhoekjes in achtertuinen of de buitengrens hiervan. Deze kan bijvoorbeeld bestaan uit takkenhopen of takkenrillen met snoeiafval;
- Langs de Hartjensstraat een rij van knotwilgen over lengte van minimaal 200 meter met een tussenafstand van 10 meter. De knotwilgen worden voorzien van paaltjes als rust- en zitplaats;

- Behouden en uitbreiden van aanwezige hoogstamboomgaard bij Hartjensstraat nummer 2 (steenuilencompensatie deelgebied C), tot een boomgaard van minstens 20, maar het liefst minimaal 30 hoogstamfruitbomen. Deze worden geplaatst op een kortgrazig perceel of meerdere kortgrazige percelen;
- In de hoogstamboomgaard wordt een (marterproof) steenuilennestkast geplaatst in een van de fruitbomen;
- Creëren ruigtestroken langs de kortgrazige delen van de hoogstamboomgaard, met op de randen hiervan weidepalen voor rust- en zitplaats langs dit geschikte foerageergebied;
- Creëren van kruidenzomen en/of bloemrijke graslanden. Deze kunnen ook langs randen van de hoogstamboomgaard gerealiseerd worden;
- Creëren hagen en/of houtwallen als lijnvormige elementen bijvoorbeeld als begrenzing van kavels, uit bijvoorbeeld meidoorn, sleedoorn en/of liguster voor hagen, of bomen, hazelaar en vruchtdragende struiken voor houtwallen;
- Aanplant solitaire bomen zoals eiken, wilgen of lindes, deze kunnen geknot worden of vrij laten groeien;
- Creëren takkenhopen in de zon, op minimaal twee locaties per deelgebied. Met een oppervlak van minimaal 2 m² met een hoogte van 0,5 meter, opgebouwd uit grotere takken en snoeihout;
- In de nabije omgeving (bijvoorbeeld in de woonwijken) meerdere boomsingels (van bijvoorbeeld notenbomen) in groenzones aanplanten, naast grazige delen en kruidenzomen.

5.2 OVERIG PLANGEBIED (8,8 HA – SUBOPTIMALE DELEN)

Ook buiten deze als optimaal geschikt aangewezen gebieden dienen maatregelen getroffen te worden om het suboptimaal geschikte foerageergebied te creëren, met name in de deelgebieden die als suboptimaal zijn aangegeven (deelgebieden B, D, F, I, K en P):

- Aanplant van boomsingels (bijvoorbeeld (knot)wilgen of notenbomen) in groenzones (kortgrazig) met borders van ruigtestroken en/of kruidenzomen;
- Aanplant noten- en/of vruchtdragende bomen verspreid over de nieuwe woonwijken;
- Aanplant solitaire bomen zoals eiken, wilgen of lindes, deze kunnen geknot worden of vrij laten groeien;
- Er dient nog ten minste één geschikte locatie binnen het plangebied gekozen te worden voor de plaatsing van een (marterproof) steenuilennestkast. Hierbij kan ook een nepschoorsteen bij een huis gerealiseerd worden, waarin aan de koele kant een nestkast voor steenuil aangebracht wordt.
- Paaltjes plaatsen rondom groenstroken, waarmee zit- en uitkijkposten bij foerageergebied gecreëerd worden;
- Verdeeld over het plangebied oppervlaktewater met flauwe oever realiseren, bijvoorbeeld in de vorm van greppels, een WADI of bij de aanleg van vijvers in tuinen;
- Creëren van verschillende overhoeken of rommelhoekjes;
- Creëren hagen en/of houtwallen als lijnvormige elementen, uit bijvoorbeeld meidoorn, sleedoorn en/of liguster voor hagen, of bomen, hazelaar en vruchtdragende struiken voor houtwallen;

- Creëren kruidenzomen en/of bloemrijke graslanden met daarnaast ruigtestroken en uitkijkpaaftjes.

Naast het realiseren van alle hierboven benoemde elementen binnen optimaal foerageergebied en de overige wijken, is ecologisch beheer van de groenvoorzieningen in de toekomstige situatie van belang. Hierdoor wordt de aanwezigheid van insecten bevorderd binnen het plangebied, wat een belangrijke voedselbron is voor de steenuil. Bij het onderhoud van de groenvoorzieningen is het van belang deze ook aan te passen aan de eisen van de steenuil. Een voorbeeld hiervan is dat bij het snoeien van de geplante bomen het belangrijk is dat de kroon opgesnoeid wordt en dat opslag verwijderd wordt. Hierdoor blijft het habitat open en geschikt als foerageergebied. De aanleg van takkenrillen en takkenhopen met dit snoeiafval is geschikt, en dienen deze als muizenspiekers ingericht te worden.

Hierbij is ook de inrichting van tuinen van belang. Door middel van eisen voor natuurinclusieve tuinrichting, kunnen ook tuinen als (sub)optimaal onderdeel van steenuilterritoria dienen. Hierbij dienen tuinen ook gedeeltelijk als 'boomgaard' ingericht te worden, waarbij minimeisen worden gesteld aan de groeninrichting en maximeisen worden gesteld aan de hoeveelheid bestrating en het bebouwingspercentage van de percelen. Dit dient allemaal in kavelpaspoorten vastgelegd te worden. Ook worden de gebieden die ingericht worden als hemelwateropvanggebied met eenzelfde blik ingericht, bijvoorbeeld door hier struweelzones met uitkijkpaaftjes te realiseren.

Daarnaast is het gebruik van ratten- en/of muizengif ten sterkste verboden, en dient dit zeker in de beheercontracten voor openbare gronden beschreven te staan. Deze gifstoffen zijn gevaarlijk voor roofdieren zoals steenuilen die de halfdode knaagdieren opeten, doordat deze stoffen zich in deze dieren ophopen. Ook meikevers zijn een belangrijke voedselbron voor de steenuil. Door kruidachtige planten (zoals paardenbloem) in te zaaien in grasvelden, wordt een voedselbron voor engerlingen (larven) gecreëerd. Het gebruik van bomen zoals zomereik, beuk, haagbeuk en fruitbomen wordt geadviseerd door de aantrekking van insecten waaronder meikevers hiermee.

In combinatie met de compensatie van optimaal geschikte delen binnen het plangebied kan hiermee worden voldaan aan de eisen om het optimaal geschikt foerageergebied in de nieuwe situatie te behouden, en blijven er voldoende geschikte elementen aanwezig in de territoria W1 en Z2. Door het nemen van deze maatregelen ter bevordering van steenuilenhabitat is de verwachting dat de territoria W1 en Z2 een positieve staat van instandhouding behouden.

5.3 VISUELE INRICHTING VAN PLANGEBIED

Als voorbeeld voor de bovengenoemde uitwerking van compensatie binnen het plangebied, zijn hieronder enkele streefbeeldens weergegeven hoe de inrichting in de praktijk gebracht kan worden.

Foto 1 Geschikt voedsel-/jachtgebied steenuil.

Foto 2 Bloeiende meidoornhaag.

Foto 3 Rij knotwilgen.

Foto 4 Geschikt voedsel-/jachtgebied steenuil.

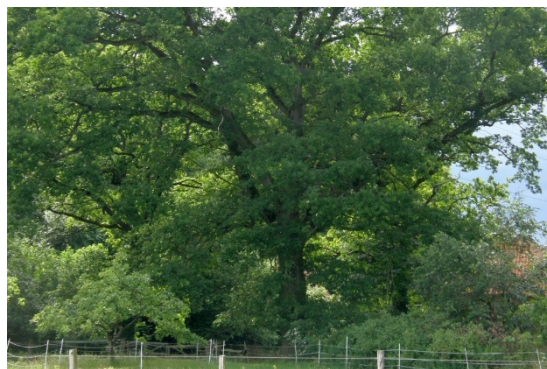

Foto 5 Solitaire eik.

Foto 6 Voorbeeld plaatsing steenuilennestkast.

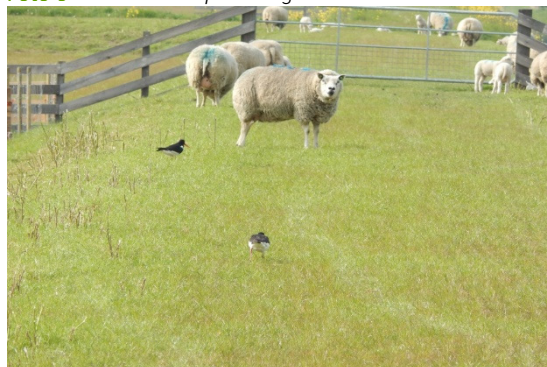

Foto 7 Kortgrazig grasland.

Foto 8 Takkenhoop.

Foto 9 Boomgaard.

6. OVERIGE BESCHERMDE SOORTEN

Met de inrichtingseisen die binnen de Lakermaat van toepassing zijn, wordt niet alleen een geschikt habitat voor de steenuil gerealiseerd. Naast de geschiktheid voor steenuil, zijn er ook andere beschermde soorten die van deze specifieke inrichtingselementen gebruik kunnen maken. Deze worden hier kort beschreven.

6.1 PATRIJS

De patrijs is al aangetroffen binnen het plangebied (onder andere compensatiegebied D1) en is bekend in de directe omgeving van het plangebied. Bij de inrichting van het gebied voor de steenuil in de nieuwe situatie, is het door de locatie en omgeving niet mogelijk om deze gebieden ook voor de patrijs als optimaal leefgebied in te richten. Dit komt mede door de aanwezigheid van mensen en huisdieren, maar ook door de mate van omsluiting door bebouwing van mogelijk geschikte delen van het compensatiegebied. Hierdoor ontstaat natuur die erg ingesloten is, waardoor de patrijs hier minder gebruik van zal maken. De patrijs is een Rode Lijst-soort (status Kwetsbaar), en onder de Omgevingswet dient hiervoor extra aandacht te zijn.

Omdat in de nabijheid van het plangebied compensatie plaats zal vinden voor optimaal foerageergebied voor de steenuil, is het mogelijk om de bescherming van de patrijs in combinatie hiermee uit te voeren. Dit is mogelijk door in dit gebied patrijzenmengsel in te zaaien. Ook het niet maaien van akkerranden en het creëren van overhoeken bevordert deze soort. Daarnaast kan binnen de compensatiegebieden E2 en E3 extra ingezet worden op optimalisatie van habitat voor patrijs naast eisen vanuit de steenuil. Mogelijk komt de patrijs in de toekomst toch wel binnen het plangebied voor, bijvoorbeeld foeragerend in de beekvallei, maar dit gebied kan niet worden aangewezen als optimaal leefgebied voor de patrijs.

6.2 STEENMARTER EN OVERIGE MARTERACHTIGEN

Voor de steenmarter is de toekomstige situatie een verbetering van potentieel leefgebied ten opzichte van de huidige situatie. Er wordt meer beschutting gerealiseerd, en ook de voornaamste voedselbronnen van steenmarter (bijvoorbeeld muizen, amfibieën, fruit en vruchten) zullen door de inrichting in voldoende mate aanwezig zijn. Struwelen zoals takkenhopen bieden binnen de Lakermaat daarnaast ook verblijfplaatsen voor steenmarter. Tevens is de aanleg van een marterkast van belang voor de compensatie van het habitat dat tijdens de ontwikkelingen verloren gaat.

6.3 RANSUIL EN KERKUIL

Tijdens het onderzoek naar steenuil, is bij de boerderij aan de Hartjensstraat 2 een kerkuilenpaar aangetroffen, en maakt deze boerderij deel uit van het territorium van deze soort. Het is onduidelijk of dit territorium met nestplaats verloren gaat gedurende de realisatie van de woningbouw. Door de realisatie van steenuilenhabitat kan wel ook geschikt habitat voor kerkuil gerealiseerd worden. De maatregelen zorgen bijvoorbeeld ook voor geschikt jachthabitat en prooiaanbod voor deze soort, bijvoorbeeld in de beekvallei. Bij de inrichting kunnen meer elementen voor kerkuil gerealiseerd worden om te verzekeren dat het gebied ook in de nieuwe staat geschikt blijft. Hiervoor kan

bijvoorbeeld aan de rand van het plangebied een nestkast geplaatst worden. Bebouwd gebied is ook geschikt als jachtgebied voor de kerkuil.

De ransuil is niet aangetroffen binnen het plangebied. Wel is het gebied ook geschikt voor deze soort. De ransuil broedt vaak in oude kraaien- of eksternesten, welke door de aanplant van grotere (solitaire) bomen binnen het plangebied kunnen ontstaan. De aanleg van parkachtige gebieden zorgt ook voor geschikt jachthabitat voor deze soort. De geplande aanplant van (jaarrond groene) bomen in de zuidoostelijke hoek van het plangebied creëert ook geschikt habitat voor de ransuil.

6.4 TORENVALK

Gedurende het nader onderzoek is de torenvalk aangetroffen binnen het plangebied. In het plangebied is een nestkast aanwezig, waarin in 2023 een paar torenvalken succesvol gebroed heeft. Deze soort is gebonden aan (half)open landschappen waar voldoende aanbod is van woelmuizen. Door de aanleg van graslanden waarbij in de omgeving ook bosjes aanwezig zijn, de aanleg van elementen die de aanwezigheid van prooien kunnen bevorderen en de aanleg van zitposten binnen het steenuilencompensatieplan wordt ook geschikt habitat voor de torenvalk. Met name de grazige delen zoals de beekvallei en de boomgaarden zijn hierbij geschikt.

7. ECOLOGISCHE PLUS

Naast de soorten die van de inrichtingsmaatregelen voor de steenuil profijt kunnen hebben, heeft de overgang van agrarisch landgebruik naar de aanleg van woningen ook voor meer soorten een voordeel. Hieronder staan een aantal soorten beschreven en de bijdrage die de Lakermaat voor deze soorten kan hebben. Met name de vergroting van biodiversiteit die gecreëerd wordt, heeft voor veel soorten een meerwaarde ten opzichte van de huidige situatie. In deze huidige situatie is door de aanwezigheid van voornamelijk akkers een relatief lage biodiversiteit aanwezig.

In en rondom woningen komen verschillende beschermde vogelsoorten voor, bijvoorbeeld de gierzwaluw en huismus. In agrarisch gebied is voor deze soorten geen geschikt nesthabitat, maar bij gebouwen vinden zij deze wel. Een natuurinclusieve bouw van huizen, waarbij nestplaatsen ingebouwd in daken en/of muren aanwezig zijn, is hierbij van belang. Hiernaast kunnen ook soorten zoals de ijsvogel (met name nabij watergangen), struweelvogels (door de aanleg houtwallen en overhoeken) en de in hoofdstuk 6 genoemde roofvogels voorkomen.

Aanvullend hierop, in het zuidoostelijke deel is gepland om een meer bosrijk deel aan te leggen. Hoewel dit gebied hierdoor in mindere mate geschikt is voor steenuil, kan dit wel een geschikt habitat voor andere beschermde soorten realiseren. Bijvoorbeeld de buizerd kan ook aan de randen van bebouwd gebied broeden. De aanwezigheid van boerenland in combinatie met bosjes en uitgestrekte bossen in de nabijheid van het plangebied creëren geschikt habitat voor deze soort. Hierbij is zowel nestgelegenheid als jachtgebied aanwezig. Ook binnen het plangebied worden prooisorten aangetrokken door de inrichting voor de steenuil.

Ook zijn er verschillende vleermuissoorten die gebouwbewonend zijn, en binnen de Lakermaat voor kunnen komen. Voorbeelden van soorten zijn onder andere de bosvleermuis, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis, watervleermuis en ruige dwergvleermuis. Spleten in muren zoals stootvoegen zijn geschikt als verblijfplaats voor deze soorten, maar ook door middel van ingebouwde vleermuiskasten kunnen deze soorten aangetrokken worden.

Beschermde zoogdiersoorten kunnen binnen de Lakermaat ook geschikt habitat vinden. Dit wordt bevorderd door de aanwezigheid van houtwallen, de beekvallei, overhoeken en bloemrijke graslanden. Soorten die hier gebruik van kunnen maken zijn, naast verschillende muizensoorten, ook de bunzing, egel, hermelijn, steenmarter, vos en wezel.

Ook voor beschermde flora, die gerelateerd zijn aan biotopen die met name in de beekvallei gerealiseerd kunnen worden, kunnen geschikte standplaatsen ontstaan. Biotopen die gecreëerd kunnen worden binnen de beekvallei zijn bijvoorbeeld blauwgraslanden of dotterbloemhooilanden. Hierbij zijn soorten te verwachten als dotterbloem, gewone koekoeksbloem, pinksterbloem, orchideeën zoals rietorchis en moeraswespenorchis, blauwe knoop, valeriaan, veldlathyrus, moerasspirea, grote ratelaar, geel walstro en zandblauwtje. Een voorbeeldgebied voor deze soorten is De Groene Grens in Veenendaal (Gelderland). Als gevolg hiervan wordt het gebied ook interessanter voor bijen, vlinders, libellen en overige ongewervelden. Met name door de aanwezigheid van water binnen het gebied wordt een geschikt gebied gecreëerd. De aanwezigheid van het water in de beekvallei en nabij deelgebied N creëren ook habitat voor amfibieën zoals de bruine kikker, gewone pad, kamsalamander, meerkikker en poelkikker.

8. PLANNING EN ONDERHOUD

Binnen de planning van zowel de aanleg van nieuwe elementen als de sloop of wijziging van elementen in de huidige situatie, is het van belang dat er op elk moment in de tijd binnen een straal van enkele kilometers vanaf de nestplaatsen van de steenuil voldoende elementen voorkomen. Dit waarborgt de geschiktheid van de omgeving voor het territorium om het broeden door steenuilen te laten plaatsvinden. Hierbij is ook van belang dat met de werkzaamheden rekening wordt gehouden met de periode waarin de steenuil broedt en dient hier een verstoringvrije zone ingesteld te worden.

Door bijvoorbeeld ruigtestroken, die als buitengrens voor percelen gaan dienen boven de hemelwateropvanggebieden al aan te leggen voordat overige sloopwerkzaamheden plaatsvinden. Ook is het advies om de beekvallei al aan te leggen voor de wijkdelen aangelegd worden, mede als de boomgaarden die in deelgebieden G en N aangelegd zullen worden. Hierdoor wordt op korte termijn (binnen een jaar) al geschikt habitat gerealiseerd voor prooidieren van de steenuil. Bij de uitvoer van de overige bouwwerkzaamheden blijven er belangrijke elementen voor steenuilen gedurende de overige werkzaamheden aanwezig. Dit zorgt ervoor dat het territorium geschikt blijft.

Na aanleg van de Lakermaat, dienen de verschillende elementen binnen een geschikt habitat voor steenuil op verschillende manieren onderhouden te worden om te zorgen dat deze in optimale staat aanwezig zijn. Hieronder is per type element beschreven welk onderhoud hiervoor benodigd is.

Bloemrijk grasland

Bloemrijk grasland dient tweemaal per jaar gemaaid te worden waarbij het vrijgekomen materiaal afgevoerd wordt. Hierdoor blijft het open en zijn prooien op dit grasland zichtbaar voor de steenuil. Een alternatief is om eenmaal per jaar te maaien met nabeweiding door vee. Het Beekdal is geschikt om door vee begraasd te worden of door nabeweiding onderhouden te worden.

Weiland

Binnen het plangebied is geen weiland aanwezig, echter kunnen omliggende weilanden wel in beheer of onderhoud aangepast worden zodat dit optimaal geschikt wordt als foerageergebied. Hierbij is jaarronde begrazing met een beperkt aantal schapen, jongvee, hobbydieren of paarden geschikt. Wel geldt hierbij een maximum van 1,5 grootvee per hectare.

Hoogstamboomgaard

Bij voorkeur is een hoogstamboomgaard gelegen op (begraasd) grasland. Dit grasland kan begraasd worden gelijk aan het beheer van weilanden, of alternatief tweemaal per jaar gemaaid worden waarbij het vrijgekomen materiaal afgevoerd wordt. Indien begrazing gebruikt wordt, is het belangrijk de stammen van bomen tegen vraat te beschermen.

Het onderhoud van de hoogstamfruitbomen is afhankelijk van het soort boom dat gekozen wordt. Regelmatige controle en jaarlijks snoeien van bomen bevordert een rijke oogst.

Solitaire bomen

Het is mogelijk om deze bomen regelmatig te knotten, of vrij te laten groeien. Jaarlijks dienen de bomen gecontroleerd te worden en indien nodig gesnoeid; eenmaal per drie tot vijf jaar (gefaseerd) knotten. Het vrijgekomen materiaal hiervan kan worden gebruikt om takkenhopen en/of houtwallen te versterken.

Geschikte boomsoorten zijn eiken-, wilgen- of lindebomen.

Lijnvormige elementen

Deze kunnen bestaan uit hagen, rijen knotbomen en houtwallen.

Hagen, bestaande uit meidoorn, sleedoorn en/of liguster, dienen jaarlijks (meermaals) gesnoeid te worden.

Rijen knotbomen en houtwallen kunnen eenmaal per vijf jaar (gefaseerd) teruggezet worden. Het vrijgekomen materiaal hiervan kan worden gebruikt om takkenhopen en/of houtwallen te versterken of kan afgevoerd worden.

Overhoeken/rommelhoeken

Om te grote verruiging van overhoeken te voorkomen, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van braam, dienen de overhoeken na groei van enkele jaren (2-3) met onderhoud in stand geworden te houden. Hierbij dienen de overhoeken waar mogelijk vrij gehouden te worden van braam door middel van snoeien, maar blijft overige ruigtebeplanting wel aanwezig.

Takkenhopen

Deze worden bij voorkeur in de zon en/of nabij boomgaarden, overhoeken of perceelranden gerealiseerd, en dienen een oppervlak van minimaal 2 m² te beslaan.

Takkenhopen worden opgebouwd uit grotere takken onderin en aangevuld met snoeihout bovenop. Om inzakken van takkenhopen tegen te gaan dienen ze regelmatig aangevuld te worden met vrijgekomen materiaal tijdens snoeiwerkzaamheden. Bijvoorbeeld van lijnvormige elementen of knotbomen. Niet al het snoeiafval uit tuinen van woningen is geschikt, en het dient voorkomen te worden dat dit afval hier terecht komt.

9. LITERATUUR EN BRONNEN

BIJ12. (2017). *Kennisdocument steenuil, versie 1.0, juli 2017*.

DGR. (2016). *Compensatieplan Steenuil Ontbrekende schakel N316 (16719)*.

Foreest Groen Consult BV. (2023). *Nader onderzoek broedvogelnesten, grote vos, kleine marterachtigen, steenuil en vleermuizen Antoniusstraat te Lengel*.

Horiot, O. (2023). *Natuurtoets Omgevingswet De Lakermaat te Lengel Adviesbureau Viridis, Culemborg, PRNR-2022-102*.

Royal Haskoning DHV. (2023). *Informatieve bijeenkomst / werksessie gemeenteraad bedrijventerrein 's-Heerenberg*.

BIJLAGEN

I. ONTHEFFING FF/75C/2015/0540, D.D. 21 JUNI 2016

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

> Retouradres Postbus 40225, 8004 DE Zwolle

Provincie Gelderland
Markt 11
6811 CG ARNHEM

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Postbus 40225,
8004 DE Zwolle
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
FF/75C/2015/0540A.corres.wh

Uw referentie
5190016577013A

Bijlagen
-

Datum 17 februari 2017
Betreft Beslissing op aanvraag

Geachte heer/mevrouw,

Op 22 augustus 2016 heb ik het compensatieplan voor de steenuil ter goedkeuring van u ontvangen. Ik heb uw compensatieplan beoordeeld. In deze brief leest u wat dit betekent.

De Wet natuurbescherming

Op 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming van kracht geworden. Het overgangsrecht in deze wet bepaalt dat aanvragen die onder de Flora- en faunawet zijn ingediend en waarop nog geen besluit is genomen, worden beoordeeld volgens de Wet natuurbescherming. Dit kan van invloed zijn op dit besluit, omdat vanaf 1 januari 2017 een aantal soorten niet meer bij wet zijn beschermd of dat juist wel zijn geworden. Het kan ook zo zijn dat in uw projectgebied soorten voorkomen die beschermd zijn, maar waar u nu nog geen ontheffing voor heeft. In dat geval dient u mogelijk een aanvullende ontheffing aan te vragen bij het bevoegd gezag.

Besluit

Ik ga akkoord met uw compensatieplan. De overwegingen die ten grondslag hebben gelegen aan dit besluit worden hieronder toegelicht.

Specifieke voorschriften 12 en 13 van voornoemd besluit luiden als volgt:

12. *'Om het verlies aan optimaal foerageergebied voor de steenuil te compenseren dient een plan te worden opgesteld. De compensatie dient plaats te vinden ten westen van het nieuwe tracé, bij voorkeur in of aansluitend aan de territoria die door het nieuwe tracé worden doorsneden, maar in elk geval binnen het gebied tussen de Meilandse dijk, Zeddamseweg, oude tramweg, Oude Doetinchemseweg, de N335 en het nieuwe tracé van de N315. Het plan dient uiterlijk 1 september 2016 ter beoordeling te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag en binnen vijf jaar na goedkeuring uitgevoerd en functioneel te zijn.'*

13. *'In totaal dient vijf hectare ongeschikt of matig geschikt foerageergebied te worden omgezet in optimaal foerageergebied. Dit kan door het aanleggen van landschapselementen en/of het omzetten van maisakkers in kortgrazige percelen.'*

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
17 februari 2017

Onze referentie
FF/75C/2015/0540A.corres.wh

Beoordeling

Twee percelen die in bezit zijn van de provincie Gelderland worden ingericht als alternatief foerageergebied voor de steenuil. Hiervan wordt drie hectare akker omgezet naar weiland en er worden vier bomen aangeplant. Daarnaast wordt er 700 meter aan lijnvormige elementen in de vorm van meidoornhagen gerealiseerd en wordt er een hoogstamboomgaard van acht fruitbomen aangeplant. Daarnaast bent u voornemens om landschapselementen voor de steenuil aan te brengen en om het alternatief foerageergebied voor de soort te optimaliseren en te vergroten. Omdat de percelen zich in de directe omgeving van de bestaande territoria van de steenuil bevinden, is het aannemelijk dat de soort het alternatief foerageergebied tijdig zal ontdekken en in gebruik gaat nemen. Het alternatief foerageergebied zal naar verwachting binnen enkele jaren functioneel zijn voor de steenuil.

Conclusie

U heeft conform voorschriften 12 en 13 het compensatieplan voor de steenuil aangeleverd, waarin de mitigerende maatregelen voor de soort zijn opgenomen. De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende om de functionaliteit van de nesten van de steenuil te behouden. Dit betekent dat aan de voorschriften 12 en 13 zijn voldaan.

Een kopie van deze brief wordt verstuurd aan De Groene Ruimte B.V.

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons: 088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen
Teammanager Vergunningen

Pagina 2 van 2

220217Batch750

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

> Retouradres Postbus 40225, 8004 DE Zwolle

Provincie Gelderland
Markt 11
6811 CG ARNHEM

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Postbus 40225,
8004 DE Zwolle
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016577013

Kenmerk
FF/75C/2015/0540.corres.td

Bijlagen
2

Datum 21 juni 2016
Betreft Wijziging besluit
Ruimtelijke ingrepen

Geachte heer/mevrouw,

Bij besluit van 10 juni 2016 heb ik u ontheffing verleend met aanvraagnummer 5190016577013. Ik heb besloten uw ontheffing ambtshalve te wijzigen. Hieronder leest u wat dit betekent.

Besluit

Bij besluit van 10 juni 2016 is ontheffing met aanvraagnummer 5190016577013 verleend van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van nesten of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de baardvleermuis, franjestaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, ruige dwergvleermuis en de steenuil, voor de periode van 1 augustus 2016 tot en met 31 juli 2021.

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'Ontbrekende schakel N316 Zeddam - 's-Heerenberg', gelegen in de gemeente Montferland. Het project betreft de aanleg van het nieuwe tracé van de N316 in combinatie met afwaardering van de huidige route. De werkzaamheden bestaan uit grondwerkzaamheden, het verwijderen van bebouwing en beplanting, de aanleg van een viaduct en duikers, het asfalteren van het nieuwe tracé en de aanplant van bomen.

Wijziging

Het is gebleken dat er een storende fout in mijn besluit met aanvraagnummer 5190016577013 van 10 juni 2016 is geslopen. Ik bied u hiervoor mijn excuses aan. In dit besluit is per abuis geen ontheffing verleend voor de watervleermuis (*Myotis daubentoni*), terwijl u hier wel ontheffing voor heeft aangevraagd.

Overwegingen

De watervleermuis is bij het besluit van 10 juni 2016 wel in de beoordeling meegenomen, echter is de soort niet genoemd in het besluit en in de ontheffing.

Conclusie

Bij deze zend ik u het aangepaste besluit met aanvraagnummer 5190016577013A. Het besluit met aanvraagnummer 5190016577013 komt hiermee te vervallen en wordt vervangen door het besluit met aanvraagnummer 5190016577013A. Ik verzoek u de originele ontheffing, inclusief het besluit van 10 juni 2016, met aanvraagnummer 5190016577013, aan mij terug te (laten) sturen.

Bezwaar

Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief digitaal of schriftelijk een bezwaarschrift indienen. De datum bovenaan deze brief is de verzenddatum.

Een digitaal bezwaarschrift kunt u indienen via mijn.rvo.nl/bezwaar. Als u schriftelijk bezwaar wilt maken, stuurt u het ondertekende bezwaarschrift naar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, afdeling Juridische Zaken, postbus 40219, 8004 DE Zwolle.

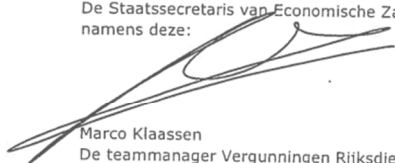
Vermeld in uw bezwaarschrift in ieder geval onze referentie, het briefkenmerk en de datum van de beslissing waartegen u bezwaar maakt. U vindt onze referentie en het briefkenmerk in de rechter kantlijn van deze brief.

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons: 088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen
De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016577013

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

ONTHEFFING

Naar aanleiding van het verzoek op 1 december 2015, namens Provincie Gelderland en de aanvullingen hierop van 24 december 2015, 4 januari 2016, 24 maart 2016 en 19 april 2016

gelet op artikel 75, lid 3, van de Flora- en faunawet

Verleent de Staatssecretaris¹ van Economische Zaken hierbij aan:

Naam: Provincie Gelderland (hierna: ontheffinghouder)

Adres: Markt 11

Postcode en woonplaats: 6811 CG ARNHEM

Ontheffing **5190016577013A** voor het tijdvak van: 1 augustus 2016 tot en met 31 juli 2021

Van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van nesten of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), franjestaart (*Myotis nattereri*), gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), watervleermuis (*Myotis daubentoni*) en de steenuil (*Athene noctua*).

Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het plangebied voor de realisatie van het project 'Ontbrekende schakel N316 Zeddam - 's-Heerenberg', gelegen in de driehoek tussen de dorpskernen 's-Heerenberg, Zeddam en Azewijn, ongeveer 1,3 kilometer ten oosten van de beboste stuwwal van Montferland, één en ander zoals is weergegeven op pagina 10 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Onderzoek beschermde soorten N316, 's Heerenberg' van 12 november 2015.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.
4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.

¹ Krachtens de wettekst is de Minister bevoegd tot het afgeven van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Op basis van de portefeuilleverdeling tussen de Minister van EZ en de Staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de Staatssecretaris.

5190016577013A

1 van 3

5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
6. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier volledig in te vullen en naar Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te zenden.

Specifieke voorschriften

7. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in hoofdstuk 8 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Vleermuizen (projectplan 1/3) (bijlage 2 bij dit besluit), zoals beschreven in hoofdstuk 8 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Uilen (projectplan 2/3) (bijlage 3 bij dit besluit) en zoals beschreven in de aanvullingen op de aanvraag van 29 februari 2016 (bijlage 4 bij dit besluit) en 19 april 2016 (bijlage 5 bij dit besluit).

Vleermuizen

8. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de actieve periode van vleermuizen. Deze loopt globaal van maart tot en met oktober. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige² op het gebied van de franjestaart, gewone baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, ruige dwergvleermuis en de watervleermuis.
9. U dient door middel van monitoring te bepalen of de nieuw aangeplante bomenrij voldoende functioneel is voordat de schermen worden verwijderd.

Steenuil

10. U dient de werkzaamheden uit te voeren buiten de kwetsbare periode waarin het nest van de steenuil wordt gebruikt als broedgelegenheid. Per jaar en per broedpaar kan deze periode zowel eerder als later beginnen en eindigen. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. De geschiktheid van de periode voor de uitvoering van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige op het gebied van de steenuil. Een deskundige zal bepalen wanneer en hoe de maatregelen daadwerkelijk uitgevoerd gaan worden.
11. De optimalisatie van de houtwal bij de manege aan de Hartjensstraat 6 dient aantoonbaar functioneel te zijn voor de steenuil voordat het nieuwe tracé in gebruik wordt genomen.

² Het Ministerie van Economische Zaken verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

5190016577013A

12. Om het verlies aan optimaal foerageergebied voor de steenuil te compenseren dient een plan te worden opgesteld. De compensatie dient plaats te vinden ten westen van het nieuwe tracé, bij voorkeur in of aansluitend aan de territoria die door het nieuwe tracé worden doorsneden, maar in elk geval binnen het gebied tussen de Meilandse dijk, Zeddamseweg, oude tramweg, Oude Doetinchemseweg, de N335 en het nieuwe tracé van de N315. Het plan dient uiterlijk 1 september 2016 ter beoordeling te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag en binnen vijf jaar na goedkeuring uitgevoerd en functioneel te zijn.
13. In totaal dient vijf hectare ongeschikt of matig geschikt foerageergebied te worden omgezet in optimaal foerageergebied. Dit kan door het aanleggen van landschapselementen en/of het omzetten van maisakkers in kortgrazige percelen.

Overige voorschriften

14. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.
15. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte gesteld te worden.
16. Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorschriften.
17. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, minimaal vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag in te dienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.
18. Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorschriften is Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Postbus 40225, 8004 DE Zwolle.

Den Haag, 21 juni 2016

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze

Marco Klaassens
De teammanager

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

5190016577013A

voor natuur
en leefomgeving